

nehezen megközelíthető mintaképe, melynek megjelenése esemény volt a magyar tudományos világban. Közel ötszáz oldalon jelent meg a tagilletményül szolgáló *Századok* is rendkívül változatos és gazdag tartalommal. A munkatársak meglepően népes tábora arra látszik mutatni, hogy az érdeklődés társulatunk és annak gondosan szerkesztett folyóirata iránt nem csökkent, sőt talán emelkedőben van s így meg van az a reményünk, hogy ha a Gondviselés átségit ezen a zavaros és válságos korszakon, akkor talán számunkra is megvirrad.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Lukinich Imre.

Néhány észrevétel „Anjou-királyaink reformjai és a nápolyi viszonyok” dolgában.

Miskolczy Istvánnak a *Századok* 1932. évfolyamában megjelent tanulmányához hozzászólva, néhány olyan jelenségre óhajtok rámutatni, amelyek azt igazolják, hogy az Anjou-korban nem nápolyi hatások, hanem a régebbi magyar állapotok voltak a fejlődést meghatározó tényezők.

I. Károly legelső pénzügyi reformja 1323-ban egyszerű megújítása a III. András-korabeli törvénynek, amely 1298-ban azt határozta, hogy a meglévő nyolctized finomságú ezüst dénár két év múlva kilencetized finomságú legyen s aki nem vált új pénzt, az egy háztól, egy portától fizet $\frac{1}{2}$ fertót. Az 1323. évi rendek is azt kérték I. Károlytól, hogy veressen jobb pénzt, s aki nem vált új pénzt, az fizessen egy kaputól $\frac{1}{2}$ fertót. *Aranyat* a déli és nyugati országok már mind verettek Firenzétől, Velencétől, Rómától, Nápolytól kezdve, amikor I. Károly a firenzei aranyat vette mintául. A *nemesérc-monopolium*, az *urbura* nevei bányavám előbb terhesebb formában volt meg Magyarországon, amikor ezt I. Károly némileg enyhébben és okosabban szabályozta. A külföldi kereskedés számára teljes értékű magyar arany mellett 1336-tól a nem egészen héttized finomságú ezüst dénár több éves belföldi használata s a köteles évi beváltás helyett kamarahaszon szedése portánként közel $\frac{1}{2}$ fertó, pontosan 18 dénár alakjában nem egyéb, mint az 1298, 1323. évi állapot kiterjesztése, de nem nagy mértékben.

Kézai Simon királyi diák krónikája *Attila galneriumairól*, helyesen *baneriumjairól* szól a galliai hadjárat elbeszélésekor. Attila pedig magyar király, kinek baneriumait Kézai nagyon régieknek véli. De nemcsak a zászlónak banerium neve régi Magyarországon, hanem a *magyar bárók és címereik*, tehát *cimeres paizsaik divatja is visszanyulik 1217-ig, vagyis száz évvel I. Károly elé*.

Miskolczy további fejtegetéseiből meggyőződhetünk a magyar lovagkori viszonyoknak nem nápolyi eredetéről. Ezek szerint a nápolyi hűbérrendszer sajátos jegyei ezek:

I. A nemes 20 *uncia* jövedelem után egy *jól fegyverzett* (páncélos) lovast köteles kiállítani. A magyar Anjou-korban 1397-ig ily elv nincs; Zsigmond temesvári országgyűlése az első, mely kimondja, hogy a nemes *husz jobbágy* után köteles egy *tegzés* lovast hadba vinni. A különbséget, mely időben, elnevezésekben is nagy, Miskolczy fokozza azzal a magyarázattal, hogy a nápolyi jól fegyverzett lovas vitézen, *mílesen* voltaképen négy fegyverest kell érteni, ami Magyarországon 1433-ban a hadiregistrumban a *lándzsa* egységgel van kife-

jezve. Ez pedig különbözik a rendes számítástól. Csupán néhány bandériumos úr köteles lándzsákban, pl. 25 lándzsában (250 fegyveresben ?) kifejezett csapatot vezetni a husziták ellen, míg a legtöbb bandérium létszáma *eques*, lovasszámban kifejezve ugyanannyi fegyverest jelent.

2. Nápolyban vannak *negyed-, harmad-, kétharmad hűbérek* (pars feudali) s akinek csak darabhűbére volt, vagy betegség, fiatalság miatt nem mehetett hadba, az *adohamentum* nevű váltságot fizetett. Magyarországon sem az Anjou-kor, sem más kor nem ismer negyed-, harmad-, kétharmad hűbéreket, a hadmentességi váltságot pedig *iudicium exercitus* = hadbírság néven említi már az 1222. évi aranybulla, s az ily bírságot nem fizeti az özvegy, vagy kiskorú birtokos, csak a jogosulatlanul otthon maradt nemes vagy más hadköteles.

3. Nápolyban a birtokadományozásnál a király mindig jelzi a birtok értékét s aszerint szabja meg a *servitium militare*t. Nálunk a magyar királyok birtokadományozó leveleiben ily *servitium* sohasem fordul elő.

4. Nápoly királysága *iusticiarius* kerületekre van beosztva. Magyarországon vannak comitatusok, iudicatusok vagy processusok meg sedesek, székek, de *iusticiarius* = bíró szót csak az 1326. évi Szent György-lovagrendi szabályzat említi s bárhol fordulna még elő, ez ritka kivétel az idegen jegyzők irataiban.

5. A korona fővazallusai, *in capite feudatarii* a grófok (*conti*), kik birtokuk egy részét *baronatus*okra kötelesek osztani s a nekik alárendelt bárók neve a *feudatarii secundum quid*. Ezek a névek Magyarországon okleveleiből és törvényeiből teljesen hiányzanak.

6. Nápolyban a *iusticiarius*ok kihírdették, hogy az új pénz *assagio Karlensisszel* verik. A nápolyi I. Károly rendelete szerint a *Karlensis* nevű aranypézt finom aranyból 4 *tarenust* és 19 *grant* tartalmaz, nem aranyból háromnyolcad *grant*. Így készültek az arany *carlinok* a firenzei arany mintájára. Érdekes, hogy a nápolyi II. Károly unokája Magyarországon sem *assagiot*, sem *tarenust*, sem *carlinot* soha nem említi, de más magyar király sem.

7. Bíraskodásban a nápolyiak nagyon jól ismerték és a magyar András nápolyi királyjelölt gyilkosainak nyomozásában alkalmazták az *inkvizíciót torturával*, kínpaddal. Ilvesminnek a magyar törvényekben semmi nyoma a középkorban s a magyar *inkvizíció* abból állt, hogy a megyei vagy vidéki nemesek gyűlésén „*De eo utrum*“ közismert és *századokon át szokásos* kérdéseket tettek föl a nemes vagy nem nemes tanuknak és vallomásukat jegyzőkönyvbe írták. Torturáról soha semmi hír a törvényekben, az inkvizíciókban, csak legföljebb a kivégzésekben fordulnak elő kínzások, lófarkon való meghurcolás stb.

Ezek után bizton megállapíthatjuk, hogy I. Károly nem hozott át szembetűnő reformokat Nápolyból. *A déli olasz hűbériséget átitelteti Magyarországra oly nagy szakadást és ugrást jelentett volna*, szakadást a magyar fejlődésben s ugrást az idegen viszonyokba, *hogy a kis fiú korában néhány nápolyival idevetődő és sokáig szerény viszonyok közt éldegélő Károly — Ubert, Umbert, de sohasem Róbert a kiskori másik neve — ilyen merész változtatást nem kezdhett, mert különben az egész magyar nemzet rokonérzését elvesztette volna s akkor semmikép sem verheti le az oligarka néven amaz időben sohasem említett hatalmaskodó nagy magyar bárókat.*

Erdeélyi László. (Szeged).